

CİLT 13, SAYI: 8, AĞUSTOS 1986

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) AĞUSTOS 1986

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Sakıp Sabancı*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST. Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.

Basıldığı Yer:
Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.
Telefon: 143 15 75 / 5 Hat

Bu Sayıda,

TÜSİAD'ın Enflasyon İle İlgili Açıklaması	4
EUREKA Nedir ?	9
AET'de Gelişmeler	12
Kâr Ortaklığı Sistemi İngiltere'de Geniş Destek Görüyor.	17
Piyasalar Yerine Rekabeti Koruma	21
OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi Sorunları.	27
Düzeltilme.	32

TÜSİAD'ın Enflasyon İle İlgili Açıklaması...

Enflasyonu başlatan, hızlandıran ve devam ettiren nedenler talep ve arz şartlarından doğar. Talebi arzdan hızlı genişleten veya arzı talepten hızlı daraltan her neden, enflasyonist etkiler yaratır, enflasyondan sorumlu olan bu nedenlerin çoğu ekonomi politikasındaki hatalardan doğar. Tabiidir ki, ülkenin toplumsal yapısından veya ülke dışından kaynaklanan enflasyon nedenleri de sözkonusu olabilir.

Mesela hızlı nüfus artışı, nüfus yapısını giderek büyüyen oranda gençleştirmekte ve böylece bir yandan mal talebine bu yönden bir hız verirken, öte yandan toplumun kamu kesiminden beklediği top-

lumsal içerikli hizmetlerin boyutlarını genişletmektedir. Bütçe kaynakları bu isteklere cevap verecek boyutlarda değilse kaynak açığı genellikle yeni para basılmak suretiyle karşılanmakta ve böylece enflasyonist süreç başlamaktadır.

Enflasyonu maliyet artışlarının da hızlandırdığı açıktır. KİT zamlarının, sürekli kur ayarlamalarının ve yüksek kredi faizlerinin neden olduğu pahalı girdi kullanımı tabiidir ki fiyatları yukarı iten etkiler yaratmaktadır.

Kısaca özetlemek gerekirse, yapısal nedenler, iç para ve maliye politikası, dış etkiler ve maliyet yükselişlerinin enflasyon yarattığı açıktır. Ancak, enflasyona ilk hızı veren, fiyat artışlarının temposunu yükselten ve hayat pahalılığına süreklilik kazandıran en önemli neden talepteki hızlı genişlemelerdir. Bu genişlemelerin arkasında da özellikle kamu kesiminin finansman açıkları ve sonuç olarak aşırı para basımı yatmaktadır.

Şu halde, yapısal sorunları, maliyet artışlarını ve yurt dışından kaynaklanan pahalılığı yurtiçi fiyatlara yansıtan talep genişlemelerini önleyebilmek için öncelikle

kamu açıklarını makul seviyelere indirmek ve böylece para basımını sınırlamak gerekmektedir. Başka bir deyimle, enflasyon yaratan bütün nedenlerin birbirini etkileyerek oluşturduğu kısır döngüyü bir yerinden kırabilmek için öncelik, talep enflasyonunu durduracak para ve maliye politikalarına verilmelidir.

Bunun için de kamunun nakit dengesini gözetken özerk ve bağımsız bir parasal programlama şarttır. Ayrıca, kamu kesiminin ekonomi içindeki payını da giderek küçültmek gerekmektedir.

TÜSİAD tarafından yayınlanan "Türkiye'de Enflasyon ve Enflasyon ile Savaşta Başarı Koşulları" isimli raporda yeralan ekonometrik çalışma, daha belli bir süre enflasyon hızının çift rakamlı olarak devam edeceğini göstermektedir. Bu yüzden bütün işletmelerin yaşamlarını devam ettirebilmek için kendilerini bu enflasyonist sürece uyarlamaları ve zaman kaybetmeden enflasyon muhasebesi uygulamalarına gitmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde işletmeler fiktif kârların kabardığını ama reel kârların sifıra hatta negatif değerlere indiğini göremeyip yaşam şansını kaybettiklerini biraz geç farkedebilirler.

Ekonometrik çalışma, maliyet artışlarından gelen enflasyonist etkiler ile talep genişlemelerinden kaynaklanan enflasyonu birbirinden bağımsız olarak ele almıştır. Her iki yönden gelen etkileri bir arada inceleyebilecek teknik henüz geliştirilmiş değildir. Kaldı ki, istatistik veriler de bu konuda yardımcı olamamaktadır.

Maliyet enflasyonu incelenirken, yakın tarihlere ait bir girdi-çıkıtı tablosu mevcut olmadığından, ekonominin bütün kesimlerinin birbirlerine nasıl enflasyon naklettiklerini inceleyen bir çevrimsel model kurulamamıştır. Ancak eldeki verilere göre yapılan ekonometrik çalışmalarda, özel kesim imalat sanayii fiyat artışlarında girdi maliyetlerinin yüzde 68 oranında rol oynadığı, bunlar içinde de KİT zamlarının en büyük paya sahip oldukları saptanmıştır.

Talep enflasyonu çalışmasında ise emisyon ile enflasyonun hemen hemen paralel yürüdüğü, emisyonun gerisinde kamu açıklarının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Buna göre, mesela yüzde 25 enflasyon hedefini tutturabilmek için emisyonun yüz-

de 24'ten, geniş para arzının ise yüzde 28'den fazla artmaması gerekmektedir. Ayrıca, yeni bir tanım olarak rezerv paradaki artışın da yüzde 27 oranını geçmemesi şarttır. Tabii bu sınırların içinde kalabilmek için de kamu açıklarının, KİT zamları ve iç borçlanma hariç, yüzde 30 dolayından hızlı genişlememesi gerekmektedir.

Bu sonuçlara bakarak 1986 yılında enflasyon hızının hedef olarak alınan seviyeyi bir miktar aşacağı ve yüzde 30 dolayında dalgalanacağı tahmin edilebilir. Şu halde enflasyon hızı gelecek yıl gerçekten yüzde 20 seviyesine indirilecekse, emisyonla yol açan kamu açıklarını şimdiden kontrol altına alabilecek ve zaman zaman büyük emisyon patlamalarına neden olan kamu kesimi nakit akışı dengesizliklerini azaltacak bağımsız ve özerk parasal programlarının biran önce devreye girmesi gerekmektedir.

Aynı zamanda, kamu kesiminin ekonomi içindeki payını küçültmek şarttır. Çeşitli kamu fonlarının kendi içinde denk oluşu kimseyi yanıltmamalıdır. Harcama ve gelirleri denk olarak büyüyen bir kamu kesimi, bu denklige rağmen yine de enflasyonist etkiler yaratabilir.

EUREKA Nedir ?...

Eureka ileri teknoloji alanında ortak çalışmaların arttırılması konusunda 18 Avrupa ülkesi arasında yapılan bir anlaşmadır. Esas amaç, dünya çapında bir piyasa potansiyeli yaratarak mamul, hizmet ve sistemlerin geliştirilmesini amaçlayan ileri teknoloji alanındaki projeler üzerinde sınıai kuruluşlar ile araştırma enstitüleri arasındaki sınıai, teknik ve ilmi işbirliğini arttırmaktır. Eureka projelerine telekomünikasyon, robot, ileri imalat, bioteknoloji, döviz teknolojisi alanları ve çevre koruması ve ulaştırma teknolojilerinde rastlanabilmektedir.

Avrupa Topluluğu, ortak bir araştırma ve teknoloji politikası için 4 yıllık bir planlama yapmıştır. Geçen yılki Avrupa Konseyi, toplantılarında böyle bir Avrupa Teknolojik Topluluğu için gerekli şartları bir çerçeve dahilinde tespit etmişti.

Başlangıç olarak yapılan 300 teklif arasından on proje seçilmişti. Batı Almanya bunlardan dördü ile ilgilenmektedir.

Eureka çok kısa bir süre içinde Avrupa'da belirli bir politik faktör haline gelmiştir. Eureka'nın dinamizminin devam edip etmeyeceği Avrupa sanayinin ve araştırma enstitülerinin kararlı tutumuna ve politikacıların Eureka fikrini gelecekte de desteklemelerine bağlı bulunmaktadır.

Bazı şüphelere rağmen, Avrupa'da sanayi ile ilmi çevrelerin Eureka'ya yaklaşımı olumlu olmuştur. Bunun en iyi göstergesi büyük küçük çok çeşitli firmaların ve araştırma enstitülerinin Eureka çerçevesinde hazırlamış oldukları vaatkar projelerdir.

Eureka Avrupa teknoloji birliğine doğru gelişmeleri tamamlayıcı ve destekleyici bir vasıta olmuştur. Bu nedenle, Avrupa'da endüstriyel ve teknolojik işbirliğini teşvik ederek, yeni teknolojilerin uygulanmasında Avrupa'nın dünya piyasalarında rekabet gücünü genişletmesi amaçlanmaktadır.

Eureka projelerinin hedefi Avrupa toplulukları programları gibi, mevcut teknolo-

jik programların, çok taraflı veya iki taraflı projeler ile bunların geliştirilmiş alanlarının yerini almak değildir. Aksine Eureka projeleri bu işbirliği üzerine kurulacak veya onları tamamlayacaktır.

Eureka'nın boyutları Avrupa Topluluğunu aşmaktadır. Bu sadece projelere iştirak imkanlarında değil, çerçeve şartlarında da kendini göstermektedir. Çerçeve şartları için özellikle Avrupa Topluluğu Komisyonu Eureka'ya faydalı önlemlerin ahenkleştirilmesinde, topluluk dışı devletlerle temas ve görüşmelerde başlıca rolü oynamak zorundadır. Böylece daha yüksek bir Avrupa dinamizmi oluşabilecek ve Eureka'nın yüksek teknoloji amaçlarına ulaşması halinde de Avrupa dinamizminin yaratıcı gücü gittikçe artacaktır.

Gerek Avrupa politik işbirliği, gerekse Eureka esas olarak Avrupa Topluluğuna dayanır. Her ikisi de bu sağlam temel üzerinde farklı sahalarda bulunmakla beraber, Avrupa'nın entegrasyonuna hız vermektedir. Hem Eureka'nın hem de Avrupa Politik işbirliğinin amacı 2000 yılına girerken Avrupayı ekonomi, politika ve kültür alanlarında önemli bir güç haline getirmektir.

AET'de Gelişmeler...

1985 yılı sonunda Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Lüksemburg Reform Paketi'nin üye ülkelerce tasdik edilmesinden sonra, 1990'larda AET'nin gelişmesinin esasları tespit edilmiş olacaktır.

AET yıllardır içte ve dışta bazı ciddi problemlerle karşılaşmaktadır. Topluluk içinde karşılaşılan problemler, işsizlik, ideolojik sorunlar ve topluluğun yaygınlaşması dolayısıyla ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişme seviyesinde farklılıklardır. Topluluk dışından karşılaşılan güçlükler ise ABD ve Japonya'dan gelen teknolojik hücumlar, Kuzey-Güney farklılaşmasının tesirleri v.s dir. Hiçbir üye ülke tek başına bu problemleri çözemeyeceği için verilecek taze bir güçle AET bu problemlerin üstesinden gelmelidir. Bu amaçla AET'de yapılacak reformlar ve bunların metodu ile ilgili çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Bazıları hükümetler arasında bir konferans toplanmasını ileri sürerken, diğerleri politik görüşmelerin daha uygun olacağını savunmaktadır. Görüşler çoğalınca Avrupa Parlamentosu'nca hazırlanan federatif bir teşkilat kurulması amacını taşıyan

anlaşma taslağı daha uygun bulunmuştur. 1984 yılında toplanan devlet ve hükümet başkanları, Avrupa Birliğinin ilerlemesine dair problemleri incelemek üzere bir ad-hoc komite kurulmasına karar verdiler. Bu komite, 1985 yılında aşağıdaki noktaları kapsayan raporunu hazırladı:

1- "Gerçek bir politik birlik" veya Avrupa Birliği kurulmalıdır.

2- Topluluk içinde önce homojen bir ekonomik piyasa kurulmalıdır.

3- Daha sonra bu piyasa Avrupa piyasası boyutlarına kavuşturulmalıdır.

4- AET, askeri güvenlik de dahil olmak üzere dış politikada bir benzerlik saptama yolunda adım atmalıdır.

5- Bu amaçlara erişmek için etkin ve demokratik müesseselere ihtiyaç vardır. Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu kuvvetlendirilmelidir.

6- Avrupa Birliği, anlaşma taslağını görüşmek üzere gecikmeden hükümetlerarası bir konferans tertiplemelidir.

Ancak bu rapor taslağını o tarihte üye devletlerin tamamı uygun görmemiş, hatta hükümetlerarası bir toplantı yapılmasına karşı çıkmıştır.

1986 ortalarında Paris ve Bonn'daki yetkili kaynaklar AET toplumunu güçlendirmenin ve bazı değişiklikler yapmanın gerekli olduğunu tekrarlamışlar ve neticede Milano'daki zirve toplantısında hükümetlerarası bir konferans toplanmasına karar verilmiştir. Lüksemburg Reform Paketi tüm AET ülkelerinin katıldığı hükümetlerarası konferansın sonuçları 1986 Ocak sonundan itibaren özellikle Tek Avrupa Kanunu (Single European Act) açıklandıktan sonra ortaya çıkmaya başlanmıştır. 1985 Aralık başından itibaren kanunun ana hatlarını Avrupa Konseyi kabul etmiş olduğundan, bu reforma "Lüksemburg Reform Paketi" ismi verildi. Bu paket hakkında üye ülkelerin görüşleri şöyledir:

1- İtalya reformları uygun bulmamakta ve Avrupa parlamentosunun onayı ile tasarımı imzalayacağını bildirmektedir.

2- Avrupa Parlamentosu da daha önceki talep ve telkinlerinin dikkate alınmamasından şikayetçidir.

3- Danimarka'daki azınlık hükümeti parlamentodan destek sağlayamamıştır.

Sözkonusu reformların içeriği ise şöyle özetlenebilir:

1- AET'de iç piyasa 1992 sonunda tamamlanmış olmalıdır. Bu amaçla konseyin daha önce uyguladığı oybirliği ile karar yerine çoğunluk kararı uygulanacaktır.

2- Ekonomi ve para politikasında işbirliği yakınlaşma amacını gütmektedir. Kurumsal herhangi bir değişiklik yapmak gerektiğinde oybirliği ile karar gerekmektedir.

3- AET toplumunun sosyal politika alanında faaliyetleri ve araştırma ve teknoloji sahaları genişleyecektir.

4- Ekonomik ve Sosyal Birlik anlaşmanın en önemli amacını teşkil etmektedir. Bölgeleri arasında büyük farklılaşmalar bulunan küçük üye ülkeler (Yunanistan gibi) reform paketinin bu farklılıkları gidermesini istemektedir.

5- Dış politikada işbirliği anlaşmanın temelini teşkil etmektedir.

6- Avrupa parlamentosu ancak ortaklığa katılınca ortaklıkla anlaşma halindeki kararlara iştirak edecektir. Kural olarak Konsey son sözü kendinde tutacak ve parlamento konseyle işbirliği halinde fikrini söyleyecektir.

AET'nin entegrasyonuna doğru ihtiyatla devam etmek mümkündür. Bu görüş şu noktalara dayanmaktadır.

- 1- Avrupa Konseyinde karar alma usulünü tespit etmek üzere büyük gayret sarfedilmiştir.
- 2- Avrupa Parlamentosu politik ağırlığını daha etkin bir biçimde kullanacaktır.
- 3- Avrupa Komisyonu, tekliflerde bulunma hakkını muhafaza edecek, başka bir deyişle komisyonun telkinleri hükümetlerin uygun görmesi halinde kabul edilecektir.
- 4- Başlangıçta muhalif olan ve dipnotu koyan İngiltere çözüme pragmatik olarak yanaşmaktadır.
- 5- AET'nin entegrasyonuna Danimarka'nın, Yunanistan'ın ve Almanya'nın Bavaria başta olmak üzere çeşitli eyaletlerinin itirazları vardır.
- 6- Reform paketinin uygulanmasıyla beraber, büyük veya küçük problemler gündeme gelecektir. Paris ve Bonn Avrupa para sisteminin daha fazla gelişmesi, ABD ile gelecekteki ekonomik ve teknolojik işbirliği konusunda aynı görüşte değildirler.
- 7- Nihayet hükümetlerin politik hareket etme yetkileri değişiklik göstermektedir. Bütün bu noktalar reform paketine olan tepkilerin ve itirazların neden bu kadar çok olduğunu ortaya koymaktadır.

Kâr Ortaklığı Sistemi İngiltere'de Geniş Destek Görüyor...

1955'de Çalışma Bakanlığı'nın bir raporunda kar ortaklığı sisteminin 345.000 İngiliz işçisini veya çalışan nüfusun yaklaşık yüzde 1.5'ini kapsadığı belirtilmekteydi. 1970'lerin başına kadar sistem bu düzeyde devam etti. O yıllarda kârlar işçilere nakit olarak dağıtılıyordu. Ancak 1978 Finansman Kanunuyla yapılan gelir vergisi değişiklikleri, şirketlerin kârları kendi normal hisse senetleriyle ödeme imkanı getirdi. Bu değişiklik İngiltere'de kâr ortaklığının yaygınlaşmasını başlatan bir faktör oldu.

Yöneticilerin şirketlerin finansal durumlarındaki iyileşmeyle çalışanlar arasında bir bağ kurma arzusu da bu sistemi yaygınlaştıran başlıca faktördü. İşçiler de şirketlerin performansını daha iyi izleyebilme arzusundaydılar.

Son on yılda İngiltere'de değişik şekillerdeki işçi katılımı büyük bir mesafe kaydetti. Şirket bültenleri, danışma konseyleri, işçiler için hazırlanan raporlar ve düzenli brifingler uygulanan başlıca yöntemler olmuştur.

Kâr ortaklığı da bu yöntemlerin doğal bir uzantısıdır. Bu şekilde işçiler şirketlerinin mali sonuçlarına daha farklı bir ilgi gösterirler, kendilerini şirketle daha çok özdeşleştirirler ve sarfettikleri emek ile kâr payı ve sermaye kazançları şeklindeki faaliyet sonuçları arasında daha direkt bir ilişki kurarlar.

Bütün bu sebeplerden dolayı İngiltere hükümeti son yıllarda işçi kâr ortaklığı sistemini aktif şekilde teşvik etmiştir. 1978'den sonra, 1980 ve 1984 yılları Finansman Kanunları da yeni iki tür işçi ortaklığı sistemi getirdi. Bunların ikisi de hisse opsiyonu esasına dayanmaktaydı.

1978'de getirilen kâr ortaklığı sistemi gerçek hisselerin çalışanlara dağıtılması şeklindeydi. Gelir idaresinin muhtelif vergi istisnaları için uygun olarak onayladığı bir 1978 kâr ortaklığı modeline göre şir-

ket bir vakıf kuracak, belli dönemlerde bu vakfa ödemedede bulunacak ve vakfın yöneticileri bu parayla şirketin hisse senetlerini satın alarak işçilere dağıtacaklar ve onlar adına kaydedeceklerdi.

İşçiler kendilerine dağıtılan hisselerin değeri üzerinden gelir vergisi ödemek zorunda olmayacaklardı - asgari beş yıl süreyle hisselerin onlar adına vakıf yöneticilerince muhafaza edilmesi kaydıyla.

Fakat belli bir vergi döneminde her işçiye dağıtılacak hisse senetlerinin değeri 1.250 pound veya 5000 pounda kadar maaşının yüzde 10'u (hangisi daha yüksekse) ile sınırlandırılmıştı.

Diğer iki sistemde ise (1980 ve 1984) işçilere gerçek hisseler yerine hisse opsiyonları teklif edilmektedir.

1980 sistemine göre şirketler işçilerine beş veya yedi yıllık bir süre zarfında belli bir tarihte belli bir fiyattan hisse senedi alma opsiyonu vermekteydiler. Genellikle SAYE (Save-As-You-Earn) olarak adlandırılan bu sisteme göre oluşturulmuş özel bir modele işçiler her ay düzenli bir ödemede (100 pound'a kadar) bulunuyorlar,

toplanan para belli bir dönemin sonunda opsiyonu kullanmak ve hisse senedi almak için kullanılıyordu.

Hisse senedinin satışından elde edilen sermaye kazançları gelir vergisinden istisna edilmiştir. Aynı şekilde özel bir SAYE modeli uyarınca toplanan paralardan elde edilen faiz de vergiye tabi tutulmamaktadır (İşçiler opsiyonlarını kullanmak zorunda değildirler. Böylece mesela belli dönemin sonunda hisse fiyatları opsiyon fiyatının altına düşmüşse zarar etmekten kurtulmuş olurlar.)

1984 kâr ortaklığı sistemi 1980 sisteminin benzeridir. Aradaki tek fark, 1980 ve 1978 sistemleri belli bir şirketin bütün çalışanlarını kapsadığı halde 1984 sistemi şirketteki belli sayıda işçiye uygulanabilir. Temmuz 1985 sonu itibariyle 942 işçi ortaklığı modeli vardı. Bunların 484'ü kâr ortaklığı, 458'i ise SAYE hisse opsiyonu modeli idi.

Bu sistemlerin başarısı şirketten şirkete değişmekle beraber işçilerin genellikle bu sistemleri mükemmel motivasyon faktörleri olarak gördükleri ve çabucak destekledikleri gözlemcilerin ortak görüşüdür.

Piyasalar Yerine Rekabeti Koruma...

Öyle görünüyor ki Amerika'nın ticaret açığı 150 milyar dolara yaklaşacak. Beş yıl önce 40 milyar dolar fazlamız vardı. Demek ki topu topu 60 ayda toplam 190 milyarlık bir düşüş olmuş.

Bu büyük düşüş sanayide yaklaşık üç milyonluk işgücü kaybı demektir. Bu, Amerika'nın de-industrialization'ı demektir. Bu, çiftçilerin siloları ağzına kadar doluyken iflas etmeleri demektir. Bu birçok Amerikalı'nın serbest ticarete olan inançlarını yeniden gözden geçirmeleri demektir.

Bu sorunların esas sebebi tamamıyla sorumsuzca yönetilen maliye politikalarımızdır. Ulusal borcumuzu 5 yılda iki misline çıkardık, dolar yüzde 40 değer kazandı ve mallarımız dünya piyasalarının çok üstünde değerlendirildi.

Amerika'nın ticaret açığı bizim için büyük bir başağrısıdır. Ancak, bu aynı zamanda tüm dünya için de bir sorundur. Öyle ki eğer Amerika kendi tarafındaki deliği kapatamazsa gemi hızla batacaktır.

Son kırk yılda Amerikan ekonomisi dünya ekonomik gelişmesinin itici gücü olmuştur. Bu gerçek dünya için olduğu kadar Batı Avrupa ve Japonya için de geçerlidir. Toplam Japon ihracatının nerdeyse yüzde 36'sı ve AET ile Üçüncü Dünyanın ihracatının da yüzde 20'si ABD'ye yapılmaktadır. Japon otomobil firmaları kârlarının tamamına yakınına Amerikan piyasasından elde etmektedirler. Ancak Amerikan piyasası dışında bu firmalar ya zarar ediyor ya da ancak masrafları karşılayabiliyorlar.

Fakat Amerikan ekonomisi daha uzun süre sattığından 150 milyar dolar fazla mal almaya devam edemez.

Şansımız var ki hizmet sektöründeki büyüme bir çok yeni iş imkânı yarattı. Fakat saati 20 dolarlık bir sanayi işinden saati 5 dolarlık hamburger kızartma işine geçmek hiç de iç açıcı değildir.

Amerika'nın böyle bir hizmet sektörü olduğu için şanslıyız. Ancak unutmamalıyız ki tabiatta olduğu gibi ekonomide de bir beslenme zinciri vardır. Bu zincirin temelinde üreten insanlar bulunur, yetiştirilip büyüten ve yapan insanlar. Birilerinin birşeyler üretmesi gerekir, yoksa herkes aç kalır. Ve işte bugün Amerika'da birşeyler üretenler büyük sorunlar içindedirler.

Amerika'nın ihraç edilebilir büyük hizmet sektörü turizmdir. Geçen yıl Amerikalılar yurt dışında 15.8 milyar dolar harcama yapmışken, gelen turistler ancak 11.4 milyar dolar harcadılar. Bu 4.5 milyar dolarlık bir açık demektir.

Ekonomik göstergelerde ifade edilmeyen bir büyük "hizmet" ihracatımız daha var. Ve bununla hiç de övünmüyorum. Bu ihracat kalemimizin ismi "borç" tur. Otomobil ve tahıl yerine borç ihraç ediyoruz ve bu, iflas etmenin bildiğim en hızlı yoludur

Bir yıllık federal bütçe açığı daha yeni 212 milyar dolarlık bir rekor kırdı. Toplam ulusal borç miktarı ise 2 trilyon dolara ulaşmaktadır. Gerçek nesillere devredilen 2 trilyon dolar ! Bunun gerçek anlamını pek kimse idrak etmiyor.

Öncelikle bu açık ülkenin mevcut sermaye stokunun tümünü tüketecek kadar büyük bir rakamdır. Böylece faiz hadleri yukarda kalmakta ve yabancı paralar bizim borçlarımızı karşılamak için ülkemize akmaktadır. Yabancı varlıklar son dört yılda 400 milyar dolar artış göstermiştir. Bugün ise toplam 1 trilyon doları aşmıştır.

Böylece hem milyarlarca dolarlık iş imkânını ticaret açığımız yoluyla dışarı gönderiyoruz, hem de bu borçlar karşılığında milyarlarca dolar faiz ödüyoruz. Geçen yıl yabancı yatırımcılara yapılan faiz ödemeleri tutarı 60 milyar dolardı. Yani yaklaşık yabancı petrole ödediğimiz kadar.

Peki bu deliği nasıl kapatırız ?

Her şey büyük kamu borçlarından doğuyor. Her sene çığ gibi büyüyen bu borçlar her kötülüğün başıdır. Eğer bunun üstesinden gelemesek hiçbir şeyle başa çıkamayız.

Bunun için daha az harcamalı ve daha çok vergi almalıyız. Fakat politika gereği her zamanki gibi hiç kimse Amerikan halkından daha fazla özveride bulunmayı istemiyor. Yine her zamanki gibi sorumluluktan kaçıp suçun tümünü ticari dostlarımıza yüklüyoruz. Bunda da şanslıyız. Çünkü başta Japonya olmak üzere bu konuda suçlayabileceğimiz bir çok kolay hedef var.

Planımız özveriye dayanmalı ve 2000'li yılların gerçeklerini gözönüne almalıdır. Bu gerçeklerin başında Amerika'nın artık ekonomideki hakimiyetini kaybettiği gelir. Amerikan şirketleri eskiden yabancılarla rekabet edebiliyorlardı. Çünkü yabancıların düşük ücretlerine karşılık bizim de yüksek teknolojimiz vardı bizi verimlilikte avantajlı yapan. Ama artık bu üstünlüğümüz yok. Teknoloji artık çok hareketli. Teknolojiyi bir ufak kara kutuya koyup Güney Kore'ye gönderdiğimizde geriye yalnız bir tek fark kalıyor bizimle onlar arasında; onların düşük ücretleri.

Yani teknoloji üzerinde de bir monopolümüz yok. Çünkü beyinler üzerinde monopol kuramazsınız.

Verimlilik artışı da kendi başına bir şey ifade etmiyor. Verimlilikteki artışı akılcı ve Amerika'nın kendine özgü şartlarını dikkate alan ticaret politikaları ile desteklemedikçe bir kazancımız olmayacaktır.

Sorunlarımızın bir çözümü de vergi sisteminde reformdur. Yalnız daha adil bir düzenleme değil, daha rekabetçi bir düzenleme de yapmalıyız. Bugün adil dediğimiz vergi sistemi ortalama aileye 400 dolar tasarruf ettiriyor. Oysa bütçe açıkları kişi başına 4000 dolardır. Bu adalet değil, bir çılgınlıktır.

Ve öteki ülkelerin yaptığı gibi üretimi değil tüketimi daha çok vergilendirmeliyiz. Başkaları ihracatı teşvik eden bir katma değer vergisi uygularken bizim kanunların ihracat şirketlerine hiç bir faydası yok.

Rasyonel bir ticaret politikası aynı zamanda belli önceliklerin tesbiti demektir. Yani, endüstri ve tarım tabanımızın gözden çıkarılabilir olmadığına karar vermek demektir.

Kaynak: Lee. A. Iacoca'nın 11 Kasım 1985 günü yaptığı bir konuşmadan kısa notlar.

OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi Sorunları...

Ücretlerden alınan gelir vergisi, çeşitli sebeplerle son yıllarda artan bir hoşnutsuzluk kaynağı olmaya başladı. Bu sebepleri, bu vergi sistemlerinin karmaşıklığı, eşitsizliği ve ekonomik büyüme ile tasarruf ve istihdam kararları üzerinde olumsuz etkiler yaratması şeklinde sıralayabiliriz.

Bu vergiler son yirmi yılda OECD ülkelerinin çoğunda devlet gelirlerinin en büyük kaynağını oluşturmuştur. Bu vergi kaleminden sağlanan hasılat 1965'de toplam vergi gelirlerinin dörtte birini oluştururken, 1983'de üçte biri düzeyine ulaşmıştır. Bu vergi gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı ise 1965'lerde yüzde 7 iken, 1980'lerde yüzde 12'ye yükselmiştir.

Ücretlerden alınan gelir vergisi yükündeki artışlar, 1970'lerin başına kadar, gelir düzeyinde reel artışların olması sebebiyle vergi mükelleflerini fazla rahatsız etmemiş, ancak 70'lerin ortalarından itibaren enflasyonun istisna ve muafiyetleri erozyona uğratması ve mükelleflerin nominal gelir artışlarından dolayı daha yüksek vergi dilimlerine girmeleri, vergi yükünde önemli bir sıçramaya yol açmıştır.

Daha sonra enflasyon oranının düşmesi, ekonomik büyümenin yavaşlaması ve işsizliğin artması sonucunda bu defa başka problemler tartışma gündemine girmiş, gelir vergisi reformu OECD ülkelerinin çoğunda en önemli sorun haline gelmiş ve bir çok ülke bu amaçla resmi veya gayriresmi vergi komisyonları oluşturmuştur.

Hükümetler, gelir kaynaklarına, aile durumuna ve gelirlerin harcanma şekline göre mükelleflerin vergi yüklerini farklılaştıracak yöntemlere sahiptirler. Giderlere, aile indirimlerine, bağış ve yardımlara vs. ilişkin indirim miktarları ve yöntemleri ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, faiz ödemeleri Kuzey Avrupa ülkeleri, ABD ve İsviçre'de tamamen indirim konusu yapıldığı halde Ka-

nada ve Türkiye'de sınırlı olarak indirilebilmektedir. Ayrıca indirim vergi matrahından yapılabildiği gibi ödenecek vergiden de yapılabilir.

Vergi reformunun önündeki sorunlardan biri de gelir vergisi sisteminin amaçları arasındaki çatışmalardır. Gelir vergisinin temel fonksiyonu olan "gelir sağlama", yatırımların teşviki veya diğer ekonomik ve sosyal amaçlı muafiyet ve istisnalarla çelişebilir. Aynı şekilde gelirin yeniden bölüşümü imkanını arttırmak için öngörülen daha yüksek müterakkiyet, daha çok çalışarak daha yüksek kazanç elde etmeyi teşvik gereği ile çatışabilir.

Gelir vergisi sistemlerinde radikal düzenlemelerden ziyade kademeli değişiklikler yapma eğilimi daha ağır basmaktadır. Çünkü öncelikle, getirilecek bazı hükümlerin ekonomik etkilerinin ne olacağına ilişkin kesin kanıtlar yoktur. İkincisi gelir vergisinde yapılacak köklü değişiklikler zorunlu olarak bazı kesimlerin kazançlı, bazılarının da zararlı çıkmasına yol açacaktır. Bu durumda, ikinci kesim örgütlü baskı grupları oluşturmaya başlarlar. Son olarak daha pratik düzeyde, vergi reformu, eğitilmiş personel eksikliği ve bilgisiz-

yar sistemine geçilememiş olmak gibi idari sorunlardan dolayı hayal kırıklığı yaratabilir.

Yine de vergi reform önerileri, ücretlerden alınan gelir vergisi sistemleri üzerinde bir tartışmayı teşvik etmek ve sorunun politik gündeme girmesine yardım etmek açısından yararlı olmaktadır.

OECD ülkelerinde son yapılan değişiklikler veya değişiklik önerileri şöyle özetlenebilir:

- Vergi oranları tablosunda sabitleştirme eğilimi: En yüksek vergi oranları, dokuz ülkede 1975 ilâ 1983-84 yılları arasında düşme gösterdi (mesela İngiltere'de yüzde 98'den yüzde 60'a, ABD'de yüzde 70'den yüzde 50'ye indirildi.)

- Gelir vergisine tabi vergi matrahının yükseltilmesi: Bu da şu yöntemlerle yapılabilir: daha önce istisna edilmiş olan gelir kaynaklarının kavranması (sermaye gelirleri gibi), vergi indirimlerinin ve sübvansiyonların kaldırılması veya azaltılması ve aynı menfaatlerin piyasa değerleri üzerinden vergi sistemine dahil edilmesi.

- Farklı gelir kaynaklarının nisbi vergilendirmelerinin yeniden düzenlenmesi ve bazı ülkelerde olduğu gibi bu tür gelir kaynaklarını daha eşit bir şekilde vergilendirme: Şimdiye kadar bu yönde alınmış olan tedbirler şunlardır : Yatırım gelirleri üzerindeki yüksek vergi oranlarının azaltılması (İngiltere'de olduğu gibi); vergi idaresinin ödenmesi gereken vergi miktarı üzerinde mükelleflerle (örneğin çiftçilerle) görüşmede bulunduğu sistemlerin daha gerçekçi bir tarhiyat sistemiyle değiştirilmesi (Fransa ve İtalya'da olduğu gibi).

- Vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı eğilimleriyle mücadele: Bu eğilimler, özellikle vergileri kaynakta kesilen ve bu sebeple vergiden kaçınma veya vergi kaçırma olanakları sınırlı olan ücretliler arasında büyük şikayetlere yol açmaktadır. Bir çok ülke bu amaçla yeni kanuni tedbirler getirmeye ve vergi inceleme tekniklerini geliştirmeye yönelmişlerdir.